

Anul I. — 1893.

Numărul 21.

LUMEA LITERARĂ.

Foiă beletristică-scientifică-literară — cu ilustrațiuni.

Apare în 1. și 15. ȃ a fie-cărei luni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Redactor

George Simu
M. Gheja.

Editor:

Andreiă Todoran
Gherla.

Gherla

Tipografia »Aurora« A. Todoran
1893.

Tipografia „Aurora“ A. Todoran

in Gherla — Szamosujvár

primesce spre efectuare cu prețurile cele mai moderate tot soiul de scrieri.

Afară de acea efectuează grabnic și estin

tot soiul de lucrări tipografice:

— bilete de vizită, invitări la cununii, petreceri etc. contracte, obligațiuni, plenipotințe, rubricate ș. a.

Tipăriturile făcute după formulariele oficiose, cari tot-de-a-una se află gata în cuant mare le dă, mult mai estin decât ori-care altă tipografie ori neguțătoria.

In neguțătoria de papir țene deposit grandios din tot soiul de papir și unelte de scris și le dă cu prețuri atât de moderate, încât mai estin nici dela fabrică nu se pot câștiga. Acest deposit e a se recomanda mai ales Jurisdicțiunilor besericesci, scolare și civile, dar și pentru privați e rentabil ași plini de aici lipsele lor cancelariale.

Tot aici se află și **tece** pentru deprindere în scris precum și alte utensiliă pentru scolari: **pene, stile, ceruse, negrelă, tăblițe** etc.

Tot de aici se pot procura și următoarele cărți cu prețuri foarte reduse:

Anecdote și Glume 365 adunate, prelucrate și arangiate de Titu V. Gheaja spirit. la inst. corect. Cuprinsul acestui op este foarte petrecător, — așa că cetind și numai 1 pagină din el: caută se ridi ori cât ai fi fost de necăjit și măhnit altmintea. Prețul unui exemplar cu porto francat e 40 cr.

Barb Cobzariul. Novelă originală de Emilia Lungu. Prețul 10 cr.

Bunica și Nepotelul. Schiță din sfera educațiunei. După Ernest Legouvé de G. Simu. Prețul 6 cr. v. a.

Branda seu Nunta fatală. Schiță din emigrarea lui Dragoșiu. Novelă istorică națională. Prețul 15 cr.

Codrean craiul codrului, Baladă de Georgiu Simu. Prețul 6 cr.

Cântăreța. Novelă de Dem. Danu. Preț. 15 cr.
Calendarul „Aurorei“ pre an. 1893. Prețul unui es. spedit franco 35 cr., 6 es. 1 fl. 60 cr.

Carmen Sylva. Prelegere publică ținută prin V. Nicora prof. gimnas. — Cu portretul M. S. Regina României. Prețul 10 cr.

Chiuituri de cari strigă fețiorii în joc. Adunate de Ion Pop Reteganul. Prețul 40 cr.

Din trecutul Silvaniei. Legendă de Victor Russi. Prețul 60 cr.

Economia pentru secolele popor. de T. Roșiu. Edit. II. Prețul 15 cr.

El trebuie să se însore. Novelă de Maria Schwartz, traducere de N. F. Negruțiu. Preț. 15 cr.

Idealul pierdut. Novelă originală de Paulina C. Z. Rovinaru. Prețul 10 cr.

Influența mândriei. Novelă de Paulina C. Z. Rovinaru. Prețul 15 cr.

Miseriile sociale. Novelă de Paulina C. Z. Rovinaru. Prețul 15 cr.

Nopti de iarnă. Novele populare de Georgiu Simu. Prețul 1 fl. spedit franco.

Numerii 76 și 77. Naratiune istorică după Wachsmann, de Ioan Tanco. Prețul 20 cr.

Opera unui om de bine. Novelă originală. Continuarea povelei: „Idealul pierdut“ — de Paulina C. Z. Rovinaru. Prețul 10 cr.

Proba de foc. Comediă într'un act de A. Kotzebue localisată de Irina Sonea Bogdanu. Preț 10 cr. v. a.

Prin mörte la Victoriă. Comediă într'un act de A. Kotzebue localisată de Irina Sonea Bogdanu. Prețul 10 cr.

Poesii de Vasiliu Ranta Buticescu. Un volum de 192 pagine, cuprinde 103 poesii bine alese și arangiate. Prețul redus (dela 1 fl. 20 cr. la) 50 cr.

Povestiri alese și întogmite de Petra Petrescu. Prețul 80 cr.

Starostele seu Datini dela nunțile Românilor. Adunate de Ion Pop Reteganul. Prețul 30 cr.

Spicuire din istoria pedagogiei la noi — la Români. De V. Gr. Borgovanu. Preț. 10 cr.

Trandafiri și viorele. Poesii populare de Ion Pop Reteganul 60 cr.

Tesaurul dela Petrösa seu Cloșca cu puil ei de aur. Studiu archeologic de D. O. Olinescu. Prețul 15 cr.

Ultimul Sichastru. Tradițiune de Georgiu Simu. Prețul 6 cr.

Versuri de dor. adunate din poezii români de A. Prețul 25 cr.

Cele mai ieftine cărți de rogățiuni:

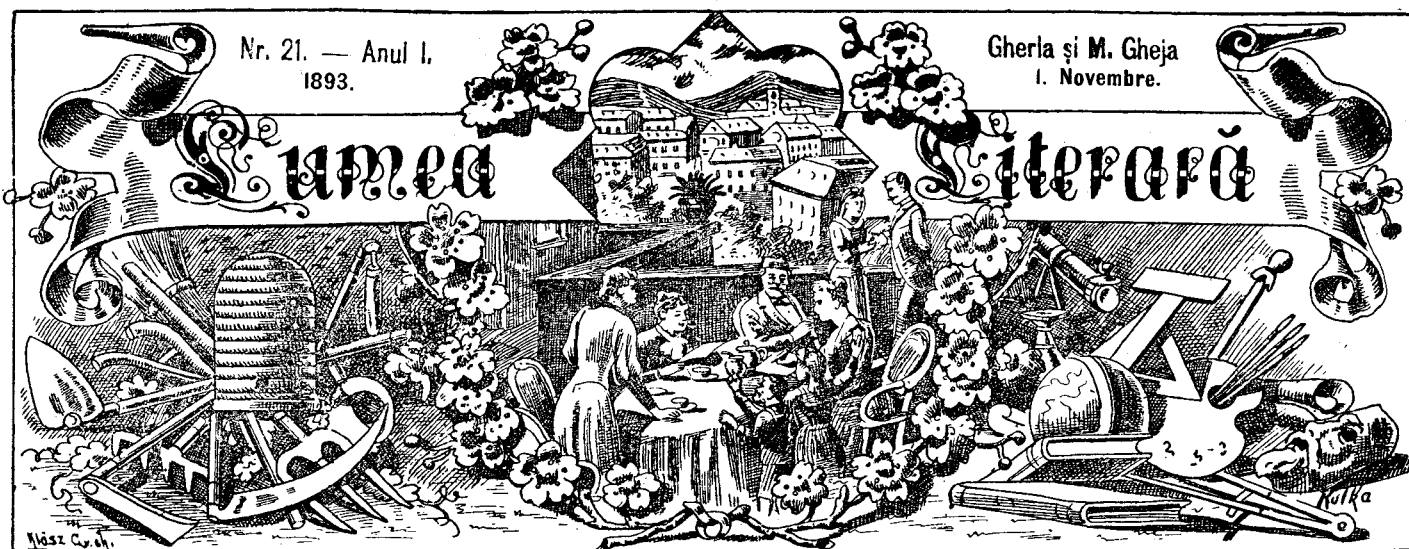
Icona sufletului, carte de rogățiuni și cântări besericesci, frumos ilustrată. Prelucrată și edată cu permisiunea Măritului ordinarat diocesan gr. cat. de Gherla prin Vasiliu Păteasii preot gr. cat. în Hotoan. Edițiunea a III. corectă și amplificată. Prețul unui esempl. broșurat 40 cr., legat 50 cr., legat în pânză 80 cr., legat mai fin 1 fl., legat în piele 1 fl. 60 cr., în lux 2.50 3.80.

Mărgăritariul sufletului. Carte bogată de rogățiuni și cântări besericesci, foarte frumos ilustrată. Prețul unui esemplar broșurat e 40 cr., legat 50 cr., legat în pânză 80 cr., legat mai fin 1 fl., legat în piele 1 fl. 60 cr., în lux 2.50 3.80.

Micul mărgăritariu sufletesc. Carte bogată de rogățiuni și cântări besericesci, frumos ilustrată, pentru pruncii scolari de ambe secele. Prețul unui esemplar broșurat e 15 cr., — legat 22 cr., legat în pânză 25 cr.

Carticică de Rogățiuni și Cântări pentru pruncii scolari de ambe secele. Cu mai multe iconi frumoase. Prețul unui esemplar broșurat e 10 cr., 50 es. 3 fl.; 100 es. 5 fl.; legat 12 cr., 50 es. 5 fl.; 100 es. 9 fl.

— Cărți scolare de tot soiul precum și altfelii de cărți se află tot-de-a-una în deposit.

FÖIÄ BELETRISTICÄ-SCIENTIFICÄ ȘI LITERARÄ — Cu ilustrațiuni.

Apare în I-a și 15 di st. n. a fie-cărei luni.

Prețul pe an 4 fl., pe $\frac{1}{2}$ an 2 fl., pe $\frac{1}{4}$ an 1 fl.
Pentru România și străinătate :
Pe an 10 franci — lei noi.

Redactor răspundătorii :
GEORGE SIMU.

Editor :
ANDREIŢ TODORAN.

Prenunerațiunile sunt a se adresa la
Tipografia „Aurora” în Gherla Sza-
mosujvár, — ér' ceaia referitoare la re-
dacțiune la G. Simu Maros-Gezse p. u.
Maros-Ludas.

Epistolele nefrancate nu se primesc.

Portocale.

Ce se făcuse Liviu?... Nu-l văzusem de o săptămână și mi-era dor de el...

— Nu cum-va e bolnav?... îmi ziceam eu.

Se putea prea bine ca se fie așa. Il știam bolnăvicios și tușea adese-ori o tusa secă, neprevestitoare de multe zile.

Il iubiam mult. Il iubiam mai întâiu pentru-că era sărac ca și mine, și al doilea pentru-că era strein aci în București.

Fusesem colegi de liceu și de pe băncile scôlei începuse prietenia noastră care se urmasă apoi și în viața de amărăciune și de mizerie.

Ne întâlneam sêra la cafenea și acolo, în fața unei cafele ne împărtaşam durerile și suferințele zilnice, mângăindu-ne înse cu speranțele deșarte ale unui viitor apropiat pe care noi, în aprinderea tineretăii noastre, îl vedeam strălucitor ca un sôre...

El se vedea deja profesor la facultate, academician, ministru chiar' la culte... Era student în litere...

Eu zîmbesc și în gând mă vedeam cel mai mare orator din cameră, cel mai bun avocat și... de !... iacă și ministru de justiție, pentru-că învățam la drept și învățam bine...

Ce de proiecte mărețe aruncate în sgomotul asurzor al cafenelei și dispărute odată cu fumul greoiu de tutun răspândit în strêmta cafenea...

Și așa, sêra cu sêra trecea, și când ne despărțeam, eram mângăiați în suflet și curajul năștea iarăși în inima noastră cu mai multă vigôre, ca se-l pierdem din nou a doua di în munca aspră, doborâtore, vieței!...

* * *

Dar' acum ce se făcuse?

Trecuse săptămâna și el nu mai venise pe la cafenea...

De sigur era bolnav...

Mă dusei la el...

Locuia într'o fundătură, fôrte departe de centru. În totă odăița lui, — umedă și dărăpănată, un singur pat de lemn, o masă de brad, câte-va cărți și o viôră...

Viôra aceea era totă mângăierea, totă vieța lui...

De multe-ori îl ascultam cântând, și sunetele ce scotea din côrdele viôrei 'mi aduceau fără voie lacrimi în ochi, așa erau ele de duiôse, așa erau ele de jalnice sub puterea arcușului sêu...

Am ajuns la locuința lui... În odaie era întunec cu tôte că era nôpte și geamurile erau așa de înghețate că nu se putea zări nimic prin ele...

O presimțire durerosă 'mi strînsese inima...

— Dômne!... nu cum-va o fi... 'mi dîsei eu.

Nu mi vinea se isprăvesc vorba...

Bătui la ușa gazdei, care era pe aceea-și prispă cu ușa lui.

O babă eși pe prag.

— Liviu nu e acasă? o întrebai eu tremurând.

— Oh! de mult d-le răspuse ea.

— Dar' unde e?

— La Colțea de cincî zile. E bolnav rêu, sêrmănuțul... A vêrsat și sânge...

N'am mai ascultat'o...

M'am depărtat zăpăcit și urechile îmi vijiau, audiam par'-că mereu:

— Colțea... sânge...

Săracul Liviu!... Va se dîcă era pierdut!...

Nu mai era dar' nici o nădejde de scăpare!...

Vrêm se mă asigur cu ori-ce preț de starea lui... Dar'

nu puteam în clipele acelea... Era prea târziu și apoi la spital nu e voie decât ziua, și atunci joia și duminica...

Din fericire a doua zi era joi...

Mă dusei acasă, dar' nu dormii totă noaptea...

Mă gândii la bietul băiat, străin în mijlocul atâtor oameni, și multe lacrimi am versat...

* * *

A doua zi mă îndreptai spre Colțea.

Trecând prin piață văzui niște portocale frumoase într'un coș la un oltean.

Mă gândii că i-ași face plăcere mare lui Luviu dacă i-ași duce vre-o câte-va.

Cumpărai vre-o cinci și 'mă umplui busunarele...

Și așa, încărcat, mă dusei la spital...

Mă lăsară numai decât se întră. Era césul de vizită pentru prieteni și rude...

Un prieten, — intern al spitalului, — pe care-l întâlui prin coridor, mă duse în sala în care zăcea Liviu...

Nenorocitul!.. Era de necunoscut!...

Oh! fugiseră în fundul capului și fața, numai pielea pe os, era mai albă ca un giulgiu...

Simții că mă podidesc lacrimile când îl văzui...

D'abia mă cunosc.

Eu îi dădii portocalele.

Le lăsă se cază pe patu-i de durere și îmi zîmbi cu tristăță...

— Ce ai? îl întrebai îndoișat.

— Nu-mi e bine, îngână el, am friguri și...

Nu putu se sfârșescă. O tuse convulsivă îi tăie vorba...

Câte-va picături de sânge pătau cărpa în care scuiase.

— Ce sete 'mi-e, șopti el, după ce i se potoli accesul de tuse. Of ce sete 'mi-e!...

Mă grăbii se-i găuresc o portocală și i-o dădii...

El o apucă cu amândouă mâinile și începu s'o sugă cu lăcomie, pe când două lacrimi străluciră în cōda ochilor lui stinși.

— Mulțumesc!... dîse el după ce sfârși mi-a făcut mult bine...

Și capu-i obosit, cădu pe pernă și ochii i se închise.

Adormise.

Il lăsai se dormă și plecai din spital plângând ca un copil!...

* * *

A treia zi, pe vreme posomorită de toamnă un car trist urca jalnicul deal al Filaretului...

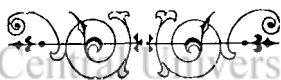
Un singur om mergea după car prin tina care ajungea până la glezne.

În car era prietenul Liviu...

După car eram eu, singurul său prieten.

Universul literar.

Marion.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intrebare cu răspuns.

Cui nu-i place Eminescu?
Limba lui, fagur de miere?
Dar' cui place pesimismul
Cu amarul lui de fere.

Ce omoră idealul,
Stinge orice 'nsuflețire,
Și te duce'n desperare,
Său te necă'n 'nesimțire?

Cui îi place pesimismul,
Te întreb, române, cui?
Decă ai un dor în suflet,
Vei răspunde: Nimenui!

Nu un păcătos din lume,
Ci chiar' vergure curate
Se țîl cante și răsănte
Dulce 'n glasuri tremurate;

Nu 'ntr'o limbă, ca un fagur,
Ci în cor de serafim
Se-ți răsune pesimismul
Dintr'a cerului nălțim.

Tu se fugi de el, române!
O! ce dulce plăcere
Este'n sînta 'nsuflețire
Și-a credinții mângăiere

1. Martie 1893.

Edda.

Aventurele

alor trei Ruși și trei Englesi în Africa sudică

de

Jules Verne.

Traducere de „Dacus.”

V.

Basa triumphiului.

(Urmare.)

Lucrarea de măsurare teritorială ce are intențiune se o îndeplinescă comisiunea, consta din triumphiulare, pentru a măsura un arc din meridian. Măsurarea unui său a mai multor grade de a dreptul cu un linial de metal său o măsură de unitate, așa că acesta se o așeze succesiv după oaltă pre teritor înainte, din punct de vedere matematic ar' fi fost absolute imposibil. Și apoi pre nice un punct al pământului nu se află un teritor de mai multe sute de miluri destul de oblu pentru a poté esecuta măsurarea. Spre norocire, se poté esecuta lucrul și în mod mai rigoros, încât întreg teritorul carele trebuie se-l despică meridianul, se împarte în un anumit număr de triumphiuri aerine, a căror determinare relative e forte ușoră. Aceste triumphiuri astfel le obținem, decât stătorim cu instrumente punctuose, cum sunt teodoriul ori măsurătoriul de unghiuri, semne măestrite, cum sunt turnurile de besereci, reflectorii și rușile de signale. La fieșce care semn se termină un triumphiu, al cărui creștet prin instrumentele amintite, se determină cu acurățetă matematică. Și de faptă ori și ce obiect, — čiua turnurile de besereci, nóptea reflectorii, — îl poté determina ochiul ager și deprins, carele îl priveșce prin un atare telescop, al cărui câmp e împărțit prin un rociū de fire. Astfel apoi se nasc triumphiuri, a căror singuratecele laturī, sunt une-ori lungi de mii de miluri. Arago astfel a unit țermurele șpaniol valean cu insulele Baleare, prin ajutorul unui triumphiu gigantic, a cărui o lature a fost de opt-diecī și două de mii cincī sute cincidiecī de toise de lungă.

Ei dar' după teoremele matematice. cunoscem perfect un unghi, decât i cunoscem: o lature și două unghiuri, pentru că din aceste putem computa unghiul al treilea și celelalte două laturī. Decī dară, decât pentru basa unui al doilea triumphiu luăm o lature de a celui determinat și măsurăm unghiurile de lângă ea, avem pre al doilea triumphiu, tot așa pre al treilea și mai departe unul după altul, până în sfârșitul arcului măsurând.

Pre calea acestui metod, obținem lungimile tuturor leniilor acelora, cari se cuprind în rețiaua triumphiurilor; și prin ajutorul șirului de computuri triumphiulare, ușor putem termina mărimea arcului din meridian carele strătaie cele două puncte extreme a rețelei. Chiar' mainainte am đis, că un triumphiu îl cunoscem deplin, decât-i cunoscem o lature și două unghiuri. Unghiurile se pot stători acurat cu teodoriul ori măsurătoriul de unghiuri, dar' laturea primă, basa întregului sistem trebuie măsurată inmediate pre pământ, și încă cu o punctuositate extraordinară; și chiar' acesta cauză cel mai mare dubiu al rezultatului lucrărei de triumphiulare.

Când au măsurat Dalambre și Mechain meridianul Franciei dela Dünkirchen până la Barcelona, ca basă atriunghiulărei lor, și-au luat o leniă óblă pre drumul ce duce din Melun în Lieusaint în departamentele Seine și Marne. Acesta basă a fost lungă de 12150 metrii, și au trebuit pentru a fi măsurată, 45 de zile întregi. Că ce fel de instrumente au folosit acesti erudiți, pentru a obține acurățetă matematică, aceea ni o va arăta procederea lui Everest și Mateiū Strus, cari au proces chiar' în acel mod ca și cei doi astronomi francesi. Acuși vom vedea că până la ce grad al punctuosității au trebuit să se ridice.

În 5 Martie sau început prima óră lucrările de măsurare teritorială, spre cea mai mare mirare a bussmenilor, cari din totul nu pricepeau nemica. Vânătoriul a cugetat, că e o glumă științifică, când a văzut, că pun una lângă alta leniale lungi de câte șesă urme, și măsură pământul. El în tot respectul și-a făcut doctorința. Dela el au cerut un șes perfect plan, și el li-a servit cu acesta.

De faptă locul era ales pentru măsurarea inmediate a unei baze. Șesul încreșcut cu erbă scurtă uscată, se estindea în direcțiune perfect orisontală până la marginea orisonului celui mai îndepărtat. Pre drumul ducător la Melun, în silă vor fi fost atât de norocoși la măsurare. În spate se întindea câteva ondulate de dealuri, care formeză hotarul extrem sudic al deșertului Kalahari. Spre mēdă-nópte țenutul era fără hotar. Spre răsărit podeiul dela Lattaku forma un plan ușor plecat.

Spre apus șesul a devenit și mai jos, și era nășipos și acoperit de mocirle puturose, din cari rîulețele laterali a Kurumanului 'și primeau apa.

»Așa cređui domnule colonel« đise Mateiū Strus după ce privi teritoriul cel șes, »că după ce v'om fi făcut basa, aci putem stători și punctul extrem al meridianului.«

»Trebuie se mă alătur la părerea domniei tale domnule Strus.« răspunse colonelul Everest, »îndată ce am aflat acurat lungimea acestui punct. Când îl v'om pune acesta pre mapă, mai întâiū, trebuie se esaminăm, că óre acest meridian continuat mai departe, óre nu dá preste pedeci nedelaturabile, cari se ne împedece lucrările noastre de măsurare teritorială.«

»Nu cređui« răspunse astronomul rus.

»Acuși v'om vedea« răspunse astronomul engles. »Mainainte de tóte pre locul acesta să măsurăm basa, pentru că spre lucrarea acesta e tare acomodat, și apoi v'om hotări, că óre bine va fi decât cu ajutorul triumphiurilor ausiliare îl v'om acoperi cu rețiaua triumphiurilor, cari trebuie se le strătaie meridianul.«

După-ce sau unit în acésta, au hotărît, că fără amênare vor începe măsurarea basci.

Esecutarea a trebuit se ia în considerare mult timp, fiind-că membrii comisiunei voiau se procedă cu cea mai mare acurătétă. Despre aceia era vorbă, că în respectul punctuosităței, se întrécă măsurarea din Franția făcută pre basa dela Melun; o atare măsurare, carea atât a fost de perfectă, ca o basă nouă, măsurată în celalalt punct extrem lângă Perpignan, carea trebuia se servescă de probă a întregi măsurări triunghiulare, în o depărtare de treiseci și trei de mii toise, a arătat între măsura calculată, și cea făcută inmediat, numai o diferință de 11 policari.

S'a dat decî mandatul de tăbărire, și pre șes au improvizat un castra încunjurat, o speciă de sat de a bussmenilor. Carăle le-au așezat ca și când ar' fi ade-vărate case, și satul l'au împărțit în o jumătate englesă, și alta rusescă, asupra cărora filfaia respectivul stindard național. În dric era locul comun. Din colo de forma de cerc făcută prin șirul carălor, pășceau cai și biboli sub paza îngrigitorilor lor, și preste nopțe i băgau în îngrăditura carălor, pentru ca se-i pótă apăra în contra fierelor, ce în interiorul Africei sudice se află pretutindenea. Mokum, a cărui prezență la măsurare nu era necondiționat necesară, se ocupa numai cu procurarea proviantului. De faptă era de lipsă ca carnea uscată se o păstreze și caravanei se-i procureze pre totă ziua carne próspectă. Mulțumită desterităței lui Mokum, labórei lui constante, și desterităței socilor lui, de carne sêlbatecă nice când lipsă. Cutricrau șesurile și dëmburile în depărtare de câteva miluri și aceste tot-de-a-una răsuna de pușcăturile europene.

În 6 Martie au început lucrările de măsurare. Comisiunea a încredințat cu lucrările pregătitoare pre cei doi erudiți mai tineri.

»Inainte iubite sociule« dîse cu bucuriă Mihail Zorn cătră William Emery! »Ddeul punctuosităței se fîă cu noi.«

Prima lucrare din acea a constat, ca pre partea cea mai netedă și mai óblă a terenului se măsura o leniă în direcțiune óblă. Formățiunea terenului le-a arătat direcțiunea dela sudost spre nordvest. Lenia dréptă au obținut-o prin pociumbi și rude cu stindarde ce le-au pus în depărtare scurtă unele după altele. Mihail Zorn, al cărui telescop era prevăzut cu rețiauă, examina poziția pociumbilor și afla de acurați, decă firul perpendicular dividea chiar' în două suma figurilor din focular.

Linia dréptă au condusu-o așa, cam vre-o cinci miluri, formând acésta lungimea opinată, pre a cărei base astronomii se-și fundeze lucrarea lor.

În creștetul fieșce cărui stêlp au așezat un planometru, ca cu ajutorul acestuia se ușureze șezarea leialelor de metal. Acest lucru a recerut mai multe dîle pentru a potea fi esecutat cu succes. Cei doi bărbăți tineri l'îndeplineau cu o punctuositate conscientiósă.

Acum la acea a venit rëndul, ca lenialele designate pentru măsurarea basei primului triunghiu, se fîă așezate lângă olaltă, cea ce s'ar' părea un lucru fôrte simplu; dar' chiar' din contră pretinde o precauțiune infinită, pentru-că în mare parte dela acésta depinde succesul triunghiulărei.

Dispușciunile făcute pentru așezarea lenialelor amintite, erau următorele:

În 10 Martiu diminéța în lungimea leniei drepte, carea o designaséră deja, au așezat stêlpi de lemn. Acesti stêlpi doispredece la număr, cu partea inferióră se rădîmau pre trei șiorofe lungi de câți-va policari, cari împedecau dela cădere și-i țeneau în poziție nemîșcată.

Pre acesti stêlpi au așezat bucăți mărunte de lemn fôrte bine potrivite cu stêlpi, cari trebuiau se servescă ca basă și încât-va ca cadru măsura de unitate, — Aceste cadre arătau direcțiunea fără se împedecă estinderea la carea nesmintit trebuiau se fîă supuse în urma schimbărei temperaturi, și care împrejurare în lucrare trebuia luată în considerare.

Când cei 12 pocium, i au fost întăriți și pre unul fieșce-carele așezată bucata de lemn, colonelul Everest și Mateiü Strus, au îndeplinit obositoriul lucru al măsuri de unitate, în care lucrare au luat parte și cei doi bărbăți tineri. Êr' Nicolae Palander țenură cerusă în mână, în tot momêntul era gata, ca datele numerice ce i le vor comunica, se le inferescă în consemnarea duplă.

Cu totului spre scopul acesta au aplicat șesă măsuri de unitate; lungimea acestora deja mainainte a fost stătorită cu o punctuositate absolută. Le-au asemênat cu măsura francesă de toise, carea preste tot era datină a se întrebuița la măsurări teritoriale.

Aceste măsuri erau decî lungi de două toise, late de șesă lenii, și grósă de o leniă. Erău pregătiți din platină, care metal între împrejurări normale e neschimbăcios, și nu se ruginește nice în frig nice în căldură. Dar' măsura de unitate de platină, totuși trebuia se fîă supusă schimbărei de temperatură, se potea estinde ori contrage, cea-ce netrecut trebuia luat în considerare. Decî acea au inventatu-o, că pre unul fieșce-care o vor provedea cu termometru, cu termometru de metal ce e caracteristic la metale, și care se baséză pre acea proprietate a metalelor, că ele sub influința căldurei se schimbă. Chiar' din acésta causă, fieșce măsurător de unitate, era acoperit de altul pregătit din aramă, carele era ceva-și mai scurt decăt acela. Noniul aplicat la capêtul măsuratoriului de aramă arăta punctuos rëportul de estindere cauzat prin căldura respectivului măsurător, în urma căreia se potea subtrage estinderea absolută a platinei. Afară de aceea, schimbările noniului ast'fel au fost calculate, că se poteau obsërva și cele mai mici posibile schimbări ale platinei. Decî e ușor de priceput, că ce punctuositate se potea obține. Noniul era provăzut și cu microscop, cu carele se potea constata și un pătrar din o sută mia parte din o toise.

Acesti măsurători de unitate i-au așezat decî pre bucățile de lemn, unul la capul celuiialalt, fără a se atinge însê, pentru-că trebuia evitată și cea mai mică lovire ce s'ar' fi potut produce prin contact. Colonelul Everest și Mateiü Strus înși-și și-au pus primul măsurător de unitate pre bucata de lemn, pre lenia dréptă a basei. De aci în depărtare de aprópe o sută toise cătră primul pociump, au fixat un punct, și după-ce măsuratoriul de unitate era provădut cu două cue de fer aplicate de-adreptul pre osiă, fôrte ușor se potea așeza în direcțiunea dorită.

William Emery și Mihail, cari sau culcat pre spate pre pământ, de faptă au și examinat, că cele două capete de fer, întălnescu-sê acurat în centrul punctului de

Nu plânge mamă!...

țintă? Cu acesta sau convins despre direcțiunea punctu-
oasă a măsurii de unitate.

»Acum« disă colonelul Everest: »trebuie se ne
determinăm punctuos, punctul de mănecare, așa că plum-
bina (pendulul) îl v'om ținea acurat la capătul măsură-
toriului prim de unitate. Asupra acestei plumbine, nice

un deal nu va avea vre-o influință observabilă, așa
că va arăta acurat începutul bazei pre pământ.

Nota bene: apropierea unui deal, poate cauza di-
vergință în direcțiunea unei plumbine. Așa apropierea
Alpilor, cauză o diferență foarte însemnată între mē-
sura reală și cea observată dintre Andrate și Meuduv.

»Da«, dîse Mateiî Strus, »dar' numai sub acea condițiune, că jumătate puterea şinorului în punctul de contact se se ia în considerațiune.«

»Şi eu așa înțeleg,« răspuse colonelul.

După-ce au hotărît punctuos punctul de mînecare, au continuat lucrarea. Dar' acea, ca se pună măsura de unitate pre direcțiunea ôblă a leniei de base, nu a fost de-ajuns, trebuia luată în considerat. plecarea faciă cu orisonul.

»Așa cređui« dîse colonelul Everest; »că nice nu v'om încerca a așeza măsura de unitate în o direcțiune perfect orisontală.«

»Nu« răspuse Mateiî Strus: „va fi de ajuns, decă singuratecelor măsuri de unitate le v'om măsura unghiul ce-l formeză cu orisonul, prin un plan plecat, și măsura obțenută prin acestia, o v'om reduce la măsura reală.«

După-ce cei doi erudiți erau de aceia-și opiniune, sau apucat de computare cu ajutoriul unui plan plecat pregătit numai spre acest scop, și carele consta din un lenial de direcțiune, ce se învêrtea pre lângă o osiă așezată pre vîrfu unui trigonometru de lemn. Un »noniu« arêta plecarea, în acel mod, că despărțemintele lui din 5 în 5 minute concădeau despărțămintele cu măsura de unitate fixă, ce era așezată asupra arcu-ului de dece grade.

Planul plecat l'au așezat asupra măsuri de unitate, și au examinat rezultatul. În momêntul când acela l'au fost examinat cei doi erudiți, ér' Nicolae Palander a voit se-l inducă în însemnările sale, Mateiî Strus a pretins se întorcă instrumentul cu un cap la celalalt, pentru ca să se pôtă ceti diferența celor două arcuri. Diferința acêsta făcea dublul plecări cercate, și ast'fel am aflat proba lucrului. De acum înainte la tótă șpecia de ast'fel de lucrări urmau consiliul astronomului rus.

În momêntul acesta au observat două puncte ponderose: direcțiunea măsurării de unitate cu referire la basă și unghiul ce aceia-l forma faciă cu orisonul.

Numerii ce rezultau din aceste observățiuni, i induceau în două consemnări deosebite, și pre margini le subscriau membrii comisiunei anglo-ruse.

Acum mai trebuiau făcute două observățiuni nu mai pucin ponderose, pentru ca se finescă lucrarea primei măsurii de unitate: în locul prim schimbările de temperatură și apoi aprecierea fundamentală a lungimei măsurate prin dînsa.

Schimbarea de temperatură ușor au sciutu-o, decă au comparat lungimea între măsurătoriul de unitate de platină și cel de aramă. Microscopul care l'a observat unul după altul Mateiî Strus și colonelul Everest, a dat cifra absolută a schimbării măsurătoriului de unitate, și acea au indusu-o în consemnarea dublă. așa că mai târziu a putut fi redusă la cele 16 grade ale lui Celsius. Când Nicolae Palander a însemnat cifrele ast'fel obțenute. cu toții le-au conferit numai decăt unele cu altele.

Acum numai despre acea era vorbă, ca se însemne lungimea măsurată în realitate. Ca se o obțenă acêsta, a fost de lipsă, ca se așeze al doilea măsurător de unitate pre o bucată de lemn în o mică depărtare dela cel de ântăi.

Acêsta așa s'a întemplat ca și la cel de ântăi, după-ce au observat punctuos, că cele patru vîrfuri de fer ôre sunt în acea-și leniă cu centrul punctului de țîntă.

Acum a mai trebuit măsurată numai depărtarea dintre cele două măsuri de unitate. În capêtul cel mai estern al celui de ântăi, carele nu era acoperit de măsurătoriul de unitate de aramă, era o mică limbă de platină, carea se freca ușor de cei doi părăi laterali. Colonelul Everest întru atâta a împins înainte linbuța acêsta, încât a atins măsurătoriul al doilea de unitate.

După-ce acêsta limbuța era împărțită în o sută mii părți din o toise, noniul așezat însă pre o lature și provêzut cu microscop, observă una a suta mie parte, se putea calcula cu esactitate matematică șpaciul cu intențiune lăsat dintre cei doi măsurători de unitate. Cifrele le induceau numai decăt în consemnarea dublă.

La consiliul lui Mihail Zorn au proces și cu mai mare precauțiune, ca se obțenă o apreciere și mai perfectă. Măsurătoriul de unitate de aramă, acoperea pre cel de platină. De acea totuși se putea, că platina scutită de aramă, se se încăldescă mai încet decăt arama. Ca se prevină acêsta diferență de colóre, măsurătoriul de unitate l'au acoperit cu un acoperemênt înalt de câțiva policari, așa ca prin acêsta diferitele observățiuni se nu se împedece. Diminêța și sêra, când razele sôrelui străbăteau oblicum sub coperișu-i până la măsurătoriul de unitate, aplicau în parteă de cătră sôre pânză, spre a rețenea razele.

Aceste au fost lucrările ce le-au escutat în o lună cu o paciință și esactitate atât de mare.

(Va urma.)

Nu plînge mamă.

(Veđi ilustrațiunea.)

Nu plînge mamă că mă duc, nu plînge dulce mamă! Veđi ângerul 'mî face sêmni și ne'ncetat mă chiamă; E așa de albă faciă lui, și samênă cu tine El 'mî promite raiu, și flori nu plînge după mine! ... Și faciă dulce de copil se 'ngălbinea ca cêra. Pre când din prēja munților scoboră'n lume sara. ... Și cade mama pe genunchi și strigă desperată, Rêmăi în lumea mea rêmăi copilă adorată! —

Veđi inim'a-mî se stăsie și tu te duci în cale Și mama ta se stinge'n dór și'n necurmată jale. ... Zădarnică e ruga ei, copila se tot duce Dar' întorcându-se 'nderêpt i lasă o vorbă dulce: Ah colo mamă, colo sus, în sferile senine, Te așept se vii, și ve-i veni o mamă lângă mine Și dacă-i trist se te desparți din lumea de miseri Ce dulce-o fi se te revêd în lumea nedurerii ... A đis, ... și glasul ei s'a stêns ca lampa la momênturi Lăsând o jale pe pămênt încinsă'n negre gînduri.

Ben Hur.

Roman de pre tîmpul lui Christos.

Scris de generalul american Lewis Wallace.

Tradus de Joan Sonea.

(Urmare.)

Sgomotul lucrătorilor și toiu mulțimei de de-a-supra podului nu-l conturba pe el, căci el cu acesta așa sa dedat ca și cu priveleştea ce se întindea dinaintea lui și numai întru atîta avé însemnătate dinaintea sa acéstă activitate, întru cât ea i punea în prospect câştig.

Ester sedé pre brăciarul scaunului și netedîa mîna tătânes'o și așteptă până va începe el a vorbi! In fine el începu după obiceiul său linişcit, desvoltând o putere mare de voință.

»Până-ce a vorbit tînerul«, dîsă el, »eu te-am privit pe tine, așa mi s'a împărut, că tu ai atragere spre el.«

Cu ochi atîntiți la pămînt răspunse Ester:

»Dacă sub acea înțelegi, că eu i-am crediut, ai dreptate.«

»Așadară înaintea ta el este fiul dispărut al principelui Hur?«

»Doră nu este acela?«

Iși întrerupsă cuvintele.

»Și dacă nu este acela, Ester?«

»Pe mine m'au numit de servitória ta, tată decînd, mama a urmat cuvîntul chiămator al Domnului! De laturea ta te-am vîdut și te-am audît vorbind și lucrînd înțelepțesce cu tot soiul de ômeni lacomi, cu ômeni drepti și cu falsi. Și eu dîc, că decă acest om tîner nu e principele, de care se mărturisesce, atunci în prezenția mea încă nice cînd nu a îmbrăcat cu atîta succes falsitatea masca adevărului și a dreptăței.«

»Pe renumele lui Solomon, fiica mea, acesta este un cuvînt serios! Cređi tu acea, că tatăl tîu a fost sclăvul tatălui său?«

»Precum am înțeles eu și am cuprins eu starea lucrului, el numai cât a sciricit după acesta ca și după ôre-ce despre care a audît.«

Ochii lui Simonides un tîmp ôre-care alunecară preste năile sale, deși nemică nu era mai departe de cugetarea sa ca și năile.

»Nu, Ester, tu ești o copilă bună și adevărată israitencă binecuvîntată cu sîmțemînt viu. Ești destul de mare și tare, ca se poți asculta o întemplantare, o istoriă tristă. Ascultă-mă dară! Voiesc se-ți vorbesc chiar despre mine, despre mamă'ta și despre multe alte lucruri din trecut, lucruri despre cari tu nu scii nemică, său despre cari tu n'ai nice presupunere și cari dinaintea persecutorilor miei Romani au rămas ascunse pentru fericirea în viitor și cari le-am țînut nedescoperite și dinaintea ta, până acuma, ca ast'fel sufletul tîu să se întorcă spre Domnul ca și flôrea sôrelui! Eu am venit pe lume într'o pesceră, în valea Hinnom, pe laturea sudică a muntelui Sion. Părinții miei au fost jobagi judei și cultivau smochinii și olivii, și vilele în grădina regescă de lângă lacul Silva. Ca și prunc și eu le-am ajutat. Ei se țîneau de ast'fel de clasă, care era îndetorită la jobăgiă vecinică. Eu fu-i vîndut principelui Hur, celui mai bogat și după Irod celui mai puternic om din Ierusalim. Acesta m'a trîmis în Egipt la mîgăzinul său de mîrfuri din Alexandria, unde am devenit maiorean. L'am servit șese ani; întru al șeptelea în înțelesul legii lui Moise am devenit liber.«

Ester aplaudă cu bucuriă.

»Așadară nu ești sclavul tătânes'o?«

»Ascultă mai departe, fiica mea! Au fost pe acel tîmp legiuitori în ambiturele templului, cari cu mult foc pledau pe lângă acea părere, cumcă pruncii jobajilor pe vecie se împărtășescă sôrtea părinților săi. Inse principele Hur în tôte a fost un om drept; el dechiără, cumcă eu în adevăratul înțeles al marelui legislator, sum jobagi cumpărat, și prin documinte sigilate, cari și astăzi sunt în posesiunea mea, m'a făcut liber.«

»Și mama?« întrebă Ester.

»Fii linișcită, aibi numai paciintă, fiica mea, și despre ea ve-i audî. Inainte de a sfîrși, te ve-i convinge, că mai curund am putut se uit de mine, decăt de mamă'ta, Indată-ce s'a finit tîmpul servițiului meu, eu m'am suit în Ierusalim la sîrbătorile pascilor. Am gustat ospitalitatea domnului meu de mainainte. Eu m'am dedat a-l iubi și l'am rogat se mă țînă în servițiul său. S'a învoit și éráși l'am servit șapte ani ca și fiu simbriași al lui Israel. Am stat în fruntea întreprinderilor în numele său pre mare și în fruntea afacerilor comerciali pe uscat; am condus caravane tocmai până la Suza și la Persepolis în Răsărit și încă până în țerile cele mai îndepărtate. Călătorii periculose au fost aceste, fiica mea, inse Domnul m'a binecuvîntat întru tôte. Am adus a casă dobîndi bogate principelui, érá pre sîma mea mi-am câştigat și adunat un șir mare de cunoscînțe, fără de cari nu ași fi putut coresponde problemelor venite asupra-mi de atunci în cöce. Intr'o ți am fost ôspele principelui în casa sa din Ierusalim. O servitória păși în luntru cu câte-va felii de pîne pe un tăieriü; mai ântăiu a venit la mine. Atunci a fost, cînd de primadată am vîdut și am iubit pe mamă'ta. Am dus de acolo ca un secret al inimei mele iubirea mea faciă de ea. După un tîmp ôre-care am rogat pe principe se mi-o dee de femeia, El m'încunoscînță, că fêta e sclavă pe vecie, inse mi a promis numai decăt, că-i dă libertatea, ca se mi se împlinescă dorința. Ea așîdere mă iubia, inse se sîmția fericită în situațiunea sa și nu primi libertatea promisă. O-am rogat, m'am rogat de ea cu multă insistință și în intervale mai lungi éráși m'am întors în dîrîpt. Răspunsul ei constant a fost, că ea e gata se devină femeia mea, decă voiü fi soçiü al ei în servițiü. Străbunul nostru Iacob a servit de două-ori șapte ani pentru Rachila sa, — nu a-și poté face și eu așîdere pentru a mea? Dară mamă'ta a voit, că eu ca și dînsa se mă fac jobagiü vecinic. M'am depărtat, dară tot me-reu érá-și m'am întors. Uită-te aici Ester!«

El arătă la mucul urechei stînge.

»Veđi aice semnul prețiului?«

»Vêd,« răspunse fêta, »da, și din acesta cunosc, cât de tare ai iubit pe mama.«

»A-o iubi pe ea, Ester? Mai mult mi-a fost ea mie, decăt femeia sulamita regelui psalmust, decăt fântâna cu apă vie, decăt riurile Libanonului! Domnul meu la rogarea mea m'a condus la judecatori și apoi la ușa casei sale, și acolo mi-a sfîderit bumbicul urechei cu sula așa, că am fost țîntuit de usciorul ușei și am de-

venit jobagiul său pe totă viața. Așa am dobândit pe Rachila mea, Fost'a vre-o dată iubire ca și iubirea mea?»

Ester se plecă și-l sărută. În tăcere sântă se cugetară la repausata.

»Domnul meu,« continuă după aceea Simonides, »cu ocaziunea unei călătorii pe mare a perit. Acesta a fost prima mea dorere. Doliu a domnit atunci în casa sa în Ierusalim și într'a mea aici în Antiochia, unde locuiam eu deja atunci. Și acum, Ester, ascultă-mă! După ce bunul principe ajunsă un sfârșit nefericit, eu am fost denumit administrator principal al averei sale. Tot ce a avut el, s'a dat sub inspecțiunea și conducerea mea; așa a sunat testamentul său. Dintru acesta poți vedea, cât m'a prețuit pe mine și cum s'a încredut în mine. Eu m'am grăbit în Ierusalim, ca se dau socotela veduvei. Ea m'a întărit în calitatea de administrator suprem. Din acest moment am desvoltat o sîrguință și mai mare. Comerțul a înflorit și s'a sporit din an în an. Așa au trecut zece ani; atunci a venit nefericirea, despre care a vorbit tînerul; întemplantarea precum o numi el, care ajunsă pe procuratorul Gratus. Romanul a afirmat, că aceea a fost încercare de omor îndreptată în contra lui. Sub acest pretest cu concesiunea Romei el a răpit la sene întreagă averea imensă a veduvei și a copiilor săi, și ca se pîdă rămâne în folosința ei neconturbat, a făcut să se piardă urma tuturor interesăților. Dela ziua cea înfricoșată s'a pierdut cu totul urma familiei lui Hur; fiul pre care l'am vădut ca prunc a fost judecat la robie pe galere. Despre veduă și fătă așa se crede, că suferă în ore-care din nenumăratele închisori ale Judeei, cari odată închise în urma nenorocitelor, sunt sigilate ca și nisce mormînturi. Ele au dispărut din amintirea oamenilor, ca și când le-ar fi înghițit marea. Nice odată nu am putut se aflăm, cum au morit ele, m'a nice aceea, ore morit'au?»

Ochii Estirei erau plini de lacrimi.

»Tu ai animă bună, Ester, întocmai ca și mamăta. Bare-mi de nu s'ar' împărtași în sôrtea celor mai multe animi bune, va se dică, ca se nu o calce în piciore oameni neîndurați, fără de inimă! Dar' ascultă mai departe. Eu am mers în Ierusalim, ca se scriresc după dîmna mea și binafăcătorea mea. La pîrta cetatei m'au prins și m'au aruncat în una din închisorile de sub fortăreța Antonia. Pentru ce? Nu am știut până ce nu a venit însuși Gratus la mine, și până nu a cerut dela mine banii tînetorii de casa lui Hur, despre care a știut, că după obiceiul judaic se pot încasa de pe piețele întregii lumi pe cambiile miei. A pretins dela mine, ca referitor la acesta se-i strădau o asignațiune. Eu am refuzat; el a luat în posesiune cāsile, proprietățile de pămînt, turmele, mărfurile, năile și toate averile mobile ale acelora, pre cari i-am servit eu, însă n'a fost iertat ca se posedă banii lor. Am prevădut că cu ajutorul lui Domnedu voi pot se recuceresc averea împrăsciată și nu am împlinit pofta tiranului. A lăsat se m'e tortureze, voința mea a rămas constantă; m'a, liberat fără se și fi ajuns scopul. Am venit acasă și din nou am început sub numele de Simonides Antiochenul, în loc de a lui Hur principelui Ierusalimului. Tu scii Ester, cât de tare mi-a favorizat mie norocul. Era uimitoria înmulțirea miliónelor principelui, cari se aflau în mîna mea. Scii și aceea, că pecând m'am dus în Caesarea, Gratus m'a prins încă odată și a doua ôră și m'a supus la torture, ca se recunosc, cum-că banii miei și bunurile miei sunt puse sub confiscare. Precum de primadată așa și acumă și-a

greșit tînta. Cu corpul zdrobit m'am rîntors acasă și am aflat pe Rachila mea mîrtă din cauza fricei și a îngrijirii ce a portat'o pentru mine. Domnul, Domnedu nostru a fost cu mine, — eu am rămas în viață. Dela însuși împăratul mi-am cumpărat libertatea de ulterioare năpăstuirii și concesiunea, ca se pot porta comerțu în totă lumea. Astăzi — binecuvîntat se fiă Domnul, care pune nuorii tron Lui și și âmbilă pe vînturi! — astăzi, Ester, averea concredută mînilor miei a crescut la atîția talanți (1 talant de aur = 2475 flor.) încât ar' fi destui, ca se facă bogat pe un împărat!»

El își rădică cu fală capul. Ochii lor se întălniră; ei își cetiră reciproc cugetele.

»Ce se fac cu tesaurul; Ester?» întrebă el fără de a-și lăsa privirea în jos de pre ea?

»Tată,« replică feta cu linișce, »nu s'a prezentat numai adineori posesorul legiuit?»

Ochii lui Simonides erau atîntiți tot spre dînsa.

»Și tu feta mea — pre tine se te fac cersitória?»

»Dar' tată, ca fiică a ta nu sum eu jobagiul lui? Și nu este scris despre femcia virtuosă: Tăria și grația este îmbrăcămîntea ei; în dîlele din urmă va ride!»

Rădile fericirii inesprimabile i luminară fația lui Simonides, pe când disă:

»Domnul în deosebite moduri și-a arătat bunătatea sa față de mine, însă tu ești, Ester, corona faptelor sale pline de grația!»

El trasă la pieptul său pe fica sa și o sărută de repetite ori.

»Și acumă,« continuă el, »ascultă pentru ce am fost eu astăzi așa de voios. Tînerul imi apăru în tipul perfect al tătânes'o cum era acela în flôrea tineretei sale. Suflul meu doria se-l salut. Am sîmțit că dîlele cersitării miei sunt numărate, și că ostenelele miei au ajuns la sfârșit. Abia m'am putut rețenea, ca se nu o spun acastă cu glas mare; dorind am dorit se l apuc de mîna și se i arăt cîștigul meu cu aceste cuvinte: »Vedă, aceste toate sunt ale tale, și eu sum servul tîu, gata de a primi dimisiunea! Și acesta aș fi și făcut'o, Ester, dară trei cugete m'au rețenut. Am voit se ved ore este el fiul Domnului meu — acesta a fost gîndul meu din tîi. Dîcă e fiul lui, atunci voiesc se-l cunosc un pic mai de-aprîpe. Intre aceia, cari se nasc din pîrînti bogați, Ester, sunt mulți, în a cărora mîni averea se preface în blăstem.« El întreprisă cuvintele sale, apoi adause în ton tremnător: »Ester, vină-ți în minte dorerile, cari am trebuit se le sufer fiind în potestate Romanilor, nu numai din partea lui Gratus; blăstemații aceia, cari esecutară poruncile lui au fost Romani și ei au ris de bucuria până ce m'e chinuiau pe mine. Priveșce trupul meu frînt; cugetă la anii, decând sum despoiat de poteriile miei; cugetă-te la mamăta în boltitura mormîntului ei solitar; gîndeșce-te la sôrtea tristă a familiei Domnului meu, dîcă ei mai trăesc, și la împregiurările înfricoșate ale morței lor, dîcă cumva au morit; gîndeșce la toate, și pe dragostea cerului, fica mea, spune-mi, ore ca satisfacere se nu cadă nice un fir de pîr său se nu curgă nice un picur de sânge? Nu-mi răspunde cu cuvîntul predicatorilor, că a Domnului este rîsbunarea. Nu-și îndeplinesce el voința prin pedepsire întocmai precum prin lucrări îndreptate spre mîntuire? Nu sunt mai număroși luptătorii săi, decăt vîndetorii (profeți) săi? Nu sună așa una din poruncile lui: Ochii pentru ochi, dînte pentru dînte? Oh! sub tot decursul anilor acestora eu tot rîsbunarea i-am plînuit în mintea mea, pentru acesta am aplanat calea! Am învățat a

răbda, până ce mi a crescut avuția, în cugetul, și în presupunerea, cum-că precum e adevărat, că e viu Domnul, așa acesta îmi va servi spre pedepsirea celor răi. Și îndată-ce tânărlul mi-a vorbit despre destoinicia sa în arme și mi-a amintit, cum-că acuma încă nu-mi pôte spune scopul perfecționării sale în aceste, am știut îndată, că acela nu pôte fi altul, decât al resbunării. Și acesta, Ester, a fost al treilea cuget, care m'a înduplecat se remân tare și linișcit, până-ce și-a predat istoria, și carele m'a dispus spre bucuriă, după-ce el s'a îndepărtat.»

Ester neteția mânilor vestede ale tatălui său și dișe ast'fel, ca și când ar' prevede în spiritul său întemplanțele venitorie:

»El s'a dus. Ore întorcese-va îndărăpt?»

»Da; Malluch, credințiosul meu servitor îl însocește și-l va readuce, cât-ce eu voi fi gata.»

»Și când va fi acesta, tată?»

»Acuși, acuși! El crede, că toți martorii sei au morit. Dar' se află încă în viață ore-cine, care este în stare și e gata se mărturisescă pe lângă adevărul afirmațiunei sale, decă într'adevăr el este fiul domnului meu.

»Mamăsa?»

»Nu, fiica mea! Voi produce eu mărturiă; până atunci se recomandă afacerea în grăia Domnului. Sum obosit; chiamă pe Abimelech!»

Ester chiamă servitorul și apoi însocește pe tatăl său în casă.

(Va urma)

Suvenirî de călătoria.

Printre munți către Zlatna, 2 inscripțiuni romane; o carte românească, manuscris din 1770

(Bocóvna din Trémpoele.)

(Urmare.)

Istafius Popovics.

Τέλος καὶ τὸν Θεοῦ Δοῦλα τοῦ ἁγίου πατρὸς ὁμοῦς.»

V.

Din cuprinsul acestei cronică se pare că e compilatiune din mai multe cronică seu o plagiatură. Lasă altora mai competenți a decide. Fiindu-mi înse la mână cronica lui Constantin Căpitanul voi face unele comparații. Cronica lui C. Căpitanul începe cu Radu Negru Vodă 6798 (1290) și continuă până la Șerbanu Vodă (7187) 1679 respective până pe la 1686. A noastră ce e drept, începe cu evenimente de mai înainte, dar numai până aci ajunge și ea.

A lui C. Căpitanul vorbește mult de »Cneaz Lazar«, a noastră ér așa.

C. Căpitanul la domnia lui Alecsandru vodă *) dîce: »Întru aceste vremi Amurat mai marele Turcii neodihninduse și făcînd războaie în toate părțile, au fost făcut și de multe ori cu Sârbii, cu Vulgarii, cari avîndu pre Cneaz Lazar mai mare și de multe ori bătîndu Amurat, fugea Kneaz Lazar și iar strîngea oaste, venea asupra Turcului. În cea de pe urmă, apropiiduse ostile unele de altele s'au ales den oastea lui Kneaz Lazar un viteaz anume Milos Kolivici, carele cu îndrăzneală au intrat în oastea turcească, dîndu cale Turcii, socotîndu că va se se închine lui Amurat, mai marele lor. El încă au mers drept la Amurat și scoțînd Miloș un cutit de cele mari sârbesti, l'au jungiat pe Amurat Turcul, măcar și pe dînsul l'au omorît Turcii. Iar ostile lui Kneaz Lazar au luat mare îndrăzneală, și ostile turcești frică de au fugit care încă tropotea, iar Kneaz Lazar gonea tăind și răsipîndu. Decă asemănămă acestu pasagi cu cea, ce scrie Popovici la a.

6897 vomă afla multă comunitate în obiectu și espunerea lui.

La Domnia Mircei Vodă ¹⁾ scrie Căpitanul: »Altă istorică scrie că un războiu ce au avut Mircea V. au fost la Rovine (unde vor fi Rovinile nu le spune.) Și au avut ajutoriu Mircea V. pe Marco Kralevic și pre Kostandiu și pre Dragoș, oameni de neam mare sîrbi, cu osti subtu mîna lor și au bătut Mircea V. pe Impăratul Baizit ²⁾ la acestu războiu; iar Marco și Dragoș, și Kostandiu au perit în războiu. Lupta icesta dela Rovine e descrisă și în cronica noastră, ³⁾ ma mai interesantă. Totu acolo scrie Căpitanul: »În zilele Mircii V. Diul si Nicopoia le au luat turcii, și mergîndu Mehmet Pașă se ia Bosna, acolo au perit împreună cu multe osti ale lui. Atunci Turcii au ars Ravanitia mănăstirea lui Kneaz Lazar.« Cronica lui Popovici la anul 6907: »Diul si nicopoia leu luat turci după ce au bătut boznii pre mahmet pașă, carele au fost mers se ia țara boznii și acel mahmet încă acolo au perit, întracîia vreme Au ars si ravanitia mănăstire lui Kneaz Lazar« Voi mai cită cîteva locuri paralele.

Cronica lui C. Căpitanul la Domnia lui Laiot V. Basarabii ⁴⁾ (în fine.)

Cronica lui Popovici la anul 6980.

»Imperatul turcesc au trimis se bată pre Ștefan Vodă cel bun al Moldovii, iar Dnul au tăiat toată oastea turcească, numai au scăpat turcii, cari du-sease robii înainte.»

»Întru acest an au trimis împăratul turcesc putere ostilor lui ca se bată pre Ștefan voevodul cel bun și milostiv al țării Moldovii. — Iară Ștefan voevodul Dnul țării moldovii împreună cu alți pravoslavnici creștini iau tăiat toată oaste numai cîți robise ⁵⁾ atîti au scăpat vii.»

¹⁾ Mag. istorică p. Dacia t. I. p. 95.

²⁾ Baiazid. La Eminescu Satira III!

³⁾ Lét 6903.

⁴⁾ M. ist. p. D. t. I. p. 107.

⁵⁾ Numai în cuvîntul acesta e diferință. Popovici »câți robese« Căpitanul »care dusease robii înainte«.

*) »Magazin istoric pentru Dacia« tom. I. pag. 93 94.

Altă locū.

Căpitanulă la Tipeluș Vodă : ¹⁾

Popoviciu la anulă 6985 :

„Au trimis Imperatul turcesc pe Hadăș pasia cu oaste în țara Rumânească, dar acolo au perit și Pasia și oastea lui. Și iarăși Turcii călcând țara Moldovii au luat cetățile lui Ștefan V- Kilia, cetatea Albă, v. 6991, dar Ștefan V. neîngăduinduse au mersu cu putere mare și și au luat cetățile inapoi.“

„Hadăt Pasia au mers să robescă țara muntenescă și acolo au perit cu toată oaste : La a. 6991 :

Turcii călcând țara Moldovii au luat cetățile lui Ștefan Voevodul chilia și cetate albă.“

Atâta asemănare în citatele aceste încâtă nu se pôte se fie ceva comunitate între ele. Sau Capitanulă au descris de pe a lui Popovici, seu viceversa. Nu se pôte se fie numai »casu fortuit« aceleasi cuvinte, același modu de espunere, despre același obiectu cu aceeași brevitare.

Dar se mai vedemū pre unu!

C. Oăpitanulă la domnia Mihiiu V. (în fine):

„După Ivan marele Kneaz al choscalilor au stăut stăpân fiu său Vasilie Ivanovic, carele au fost născut dea Greacă anume Sofica, fata Tomii Paleologul Despotul dela Morea (adecă Peloponesului) Acesta cu putere mare au luat cetatea Smolensca, care o stăpânea Leasiâi, Leatfanii, și cu multe războaie au luat și Cazanul care este Impărăția Turcească, și pentralte locuri au lătit și stăpânirea lui. Apoi vëndinduse, că este cu noroc, au început a se numi împărat; și de atunci în coace totii stăpânii Moscului se numescū Impărați. Iar mai înainte se numea Knez (adecă Duci) ce se chiamă românește Domni, precum vecinii lui: Leasiu, Stetii și alții, cum Nemtii, Frantiozii și alte limbi totii până acum îl numescu Ducusi Moscovici, iar nu Imperator, pentru el se numeste.“

Dacă asămănăm acestea cu cele ce scrie Popovici la anulă 7017 trebuie se presupunemū seu că P. au cetitu alui C. Căpitanu, seu ambii au plagiatu din una și aceeași cronică mai veche. Dar înainte de a face atari conclusiuni, se vedemū și cele lalte locuri, în cari sēmână aceste 2 cronice.

¹⁾ Op. cit. pag. 109.

C. Căpitanulă la domnia lui Basarabă. ¹⁾

J. Popovici la a. 7029 asia combină aceste 2 fapte.

„Turcii au luat Belgradul turcescu fiind imperat Selim... Iar când au fost l. 7029 sau pristăvit și Neagoe V. Domnul Rumânilor.“

„Dupre ce au luat turcii belgradul sêrbesc. Atuncē al doilē marele Basarabu Voevod sau rēpăosat dintru aciasta lume.“

La domnia lui Moisi V. ²⁾

La anulă 7037 numai atâta scrie :

„...ci au făcut Sultanul Suliiman găfire mare și sau dus de au bătut Beciul, dar nau folosit nimic, ci sau întorsū înderet.“

Suliman împăratul Ismaltenesc au mers se bată beciul și sau întors rusinat.“

La Radu V. Paisie. ³⁾

La anulă 7049.

Intru aceste vremi Impăratul Suliman, după moartea lui Janos Craiu al Ungurilor au luat Buda dela fiisū Janos, care rămăsese tēnēr cu mumăsa Ezabela Kraiasa Au luat și Belgradul Ungurescū, carele este scaun Ardealului. și crăiasa cu fiisū cel tēnēr împăcându se cu Turcii, au supus Ardealul Turcilor și leau dat imperatul stăpânirea Ardealului. Și dentr'a cel fiu crăescū, s'au obicinuit oamenii de zic tuturor Domnilor Ardealului Krai, iar nu sunt crai, ci Printiepi. adecă Dni ca Rumânul, ca Moldovanul.

„Suliman sultanul turcesc după moartē lui Janos(iū) craiu au luat buda și belgradul unguresc, unde iaste scaunul craiului unguresc, iară un ficior al lui au dat belgradul și tot Ardēlul subț biruintia păgânilor și pentru acel fiu crăesc, căci au stăpânit Ardēlul rumâni au zis voevozilor Ardēlului crai.

Intro aceste vremi au ucis Turcii pe un H o g e imam al lor, carele în Tiarigrad propoveduea pre Chs. adevărat Dzeu, și pre Mahmetil hulea, și-i zicea viclean și înșelătoriu, pre carele după ce l'au omorît trupul lui... l'au aruncat în foc, și iau dat cenusia în vînt.“

Intru acēia vreme au ucis pre un h o g e cu petrii, anume imam. Carele propoveduia pre Chs. și din toate a le lor le adevēria cum că m e h m e t i iaste un mincinos și înșelătoriu și iau ars turcii trupul în foc și iau aruncat cenusia în vînt.“

(Va urma.)

¹⁾ Op. cit. pag. 157 (în fine) și 159 (la începutū).

²⁾ Op. cit. p. 166.

³⁾ Op. cit. p. 170.

La liră.

La schînteia intrupată în gândirile-mi trecute,
De privesc în toiul minții, mă 'nsenin ca cerul blând,
Căci deși din tine liră au eșit tot sonuri mute,
Totuși totuși cōrda-ți lină, a dat vieții mele-avent.

Cărtăitul tēu e sarbēd, ba de multe-orī sē pierde
In noianul gălăgiei, — și devine chiar' urît,
Dar' privind la feții-ți paliți, mintea mea în tine vede :
Ce-i viața, cei-o lume, și ce-i vrednic de iubit.

Veți dar' liră că esci dēmna ochiul meu sē se adape
La fântāna ta și 'n mână se prind arcu și se trag
Doine jelnici, somnurose; căci pe-atale moi pleōpe
Mi-se lēgānă dorerea, chinul și-al vieții drag!!

Petria dela Cluj.

Higiiena și scôla poporală.

De Iuliu Pop.

„Mens sana in corpore sano.”
Juv. Scriitor rom. 138—20.

Considerând, că articolul de lege XXXVIII din 1868 a decretat deobligamentul instrucțiunii generale pentru popórele Ungariei, — în vîrtutea căruia fie-care fiitor cive este deobligat a petrece în scôla curentă 6 ani, ér' în cea repetitóriă 3, — și încă în frageda etate, când adevă i-se stîrnesc facultățile și poteriile și se pun în cursul desvoltărei de lipsă;

considerând, că articolul de lege XVIII din 1879, prin acea, că adaugă la disciplinele de până acum a scôlei poporale și limba magiară, — și încă pre o scară fôrte întinsă, îngreună în mod fôrte sêmșitor povóra scolarului;

considerând, că o parte a celor ce absolv scôla poporală își continuă studiul în scôlele medii și superióre, când mai bine se arată înfluița scôlei primare;

considerând apoi, că numai după absolvire pot desvolta o vieță folositoare loru-și, familiei și némului din care fac parte, ba chiar' omenimei, care nici de cum nu se pôte ajunge pe lângă o structură corporală sdruncinată încă în scôla poporală;

considerând, că rezultatele comisiunilor asentătoare ni presintă o iconă de construcții fôrte debile și nedesvoltate;

considerând, că poporul român întru atâta e de pătruns despre însemnătatea sănătăței, încât în salutările sale, îl auđim dorindu-și: »sănătate bună,« — bine-sciind, că cel morbos nu trăesce numai vegeteză și nu pôte fi stimulat pentru operațiuni întinse și de interes obstesc și în fine

considerând enunțiațiunea lui S. Haliță, ce se cuprinde pe pag. 134 a Revistei George Lazar din 1888, cumcă: »Generația de astăzi vine pe lume cu un corp deja mai debil și cu un grad mai mare de nervositate, calități, ce sunt ereditate dela părinți: va trebui se recunoscă orî și cine, că privim în fața unei întrebări, decât care mai ponderosă nu există nici pentru societate în genere nici pentru scôla poporală în speciă; atunci, când se tracteză despre cerințele și însușirile, ce le reclamă o scôla poporală, dela carea se ascéptă, ca nunamai se nu aibă înfluiță daunăciósă asupra corpului copilului; ci din potrivă se prevină, se repareză și se asecure o desvoltare pe cât se pôte mai naturală.

Nutrit de speranța, că în cele atinse am potut stêrni în sufletul onoratului lectore ore care interes pentru obiectul tractatului present, fiă-mi permis a trece pe scurt în registru referințele mai de capetenia a scôlei poporale, din cari ne vom poté convinge că, scôla poporală, ce se pôte mândri cu referințe igienice corespunđetóre nunamai va scăpa de perire pe acea parte a tinerimei scolare, carea pătimesce deja de ore care morb, — care parte formeză majoritatea tinerimei după cum ne învătă eruditul Herbart în ptul 3 al epistolelor sale: Briefe über die Anwendung der Psychologie auf die Pädagogik, când ăice »Absolute Gesundheit ist ein Ideal; die Annäherung Zu demselben bezeichnet den Grad derjedesmal vorhandener relativen gesundheit,« — dar' va scuti de a căde în morbul, la care e predispusă cealaltă parte, până când pe cea sănătósă o va întări în mod potență și din potrivă scôla poporală, ce se află în condițiuni igienice insuficiente, va trimite în curênd pe cealaltă lume pre copil cuprins de morb, pre cel predispus la ore-care morb îl predă mor-

bului respectiv; ér' pre cel sănătós îl slăbesce ce în sêne este morb.

Referințele sanitare a scôlei poporale sunt strîns legate

- I. de chilia de scôlă și ajustamentul aceleia și
- II. de sistemul și metoda instrucției ce se practică în ea.

I.

Societatea omenescă, parte ca se crească pre fiitorul om în mediul, în carele e avisat se trăiască, parte astrinsă de considerațiuni materiale, a înființat și sistematizat scôle, în cari, instruându-se, se cresc prin o persoană sau mai multe, cualificate espres pentru acest sfêrșit, un numer de copii.

Instrucția li espune spre consumare acelor copii un material egal în cantitate, carea împregiurare dă nascere pretensiunei pedagogice, că scôla are se fiă în centrul terenului, care cuprinde pre copii ce o cercețază: ca astfel precum sufletesce așa și trupesce se îndepălinescă o acțiune egală toți.

Și când fie-care om cuminte îngrozit de rēul, ce-l provacă în un mod pe cât ascuns, pe atât de desastuos, umeđela terenului de clădire orî a materialului — fuge ca de »bată-l crucea« de locul și materialul umed, atunci de sine urmază că un edificiu, în care are se petrecă viitorul tineret din generațiune în generațiune, are se fiă ferit de umeđela păreților și padimentului, fiindcă scrutările științifice au constatat până la evidentia, că remășițele animalice și plantice, în locurile umede, pornesc în putregiune, care proces dă nascere celor mai tainice morburî.

Dar' orî cât s'ar' țene cont de pretensiunile igienice pomenite până aici, scôla tot va fi un isvor de morburî pentru tinerimea deobligată de a o cerceta, dacă acea nu va asigura pentru fie-care scolar cel puțin 3 □ m. din chilia și decă nu va dispune de cantitatea necesară de lumină și de aer curat.

Cel ce privesce cu atențiune colórea feței prinsonerului și a flórei din celar, acela își va poté da sémă despre rolul ce jócă lumina în lumea animalică și plantică.

Palidă și démnă de compătimire este colórea celui de ăntăiu, tristă și galbină este colórea cestei de a doua!

Ei! și decă vom lua în considerare și împregiurarea acea, că copilul în scôlă are se privescă și examineze cu atențiune obiectele espuse de învățătorî, are se cetescă și scrie fără ănterupere, ușor vom înțelege, pentru-ce, reclamă cu atâta insistință o lumină deosebită pentru scôla poporală, higiena!

Un rol tot atât de ămportant pentru vietăți ca și lumina jócă aerul. Lucru cunoscut este, că susțênerea vieței nóstre și prosperitatea ei atêrnă dela cantitatea și calitatea aerului, ce folosim și ăndată ce detragem aerul dela un animal orî plantă, acele se prăpădesc precum se prăpădesc și atunci, decă li silim la folosirea aerului stricat.

Au n'am cetit noi, că în cutare orî cutare comună au morit atâte și atâte persóne în cutare și cutare fântână sub greutatea aerului stricat.

(Va urma.)

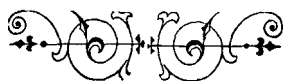
Amoru-mi...

Amoru-mi sémênă e'un foc,
Născut din o schintée; —
Pre cărea de-o stîngeam, pe loc
Scăpam de tine, feie!

Schintéua-atunci poteam s'o stêng
C'o singură suflare; —
Se stîng, cu lacrimi: cu ce plâng,
Un foc!... ađi nu-s în stare!

El me topește ăi de ăi —
Și tu-ți bați joc de mine;
Odată, dragă, te-i tređi:
Că nu-i avé de cine.

Copilul Codrilor.

Varietăți.

In 22 și 23 Octobree cu ocasiunea țenerei »adunării generale a Asociațiunei Transilvane« la Năsăud s'a ales de președinte al acestei Asociațiuni în locul regretatului George Barițiu mult meritatul Vicar capitar din Blaș Rev. Domn Ioan M. Moldovan, — cassar Dl Leontin Simonescu ér' de secretar al II-lea cunoscutul scriitor popular și colaboratore al nostru Dl Ioan Pop Reteganul. Acestea alegeri după cum suntem informați au obținut aprobarea tuturor Românilor doritori de progres.

Promotțiuni. La venerabilul capitol din Gherla sa întemplat următoarele promoțiuni: Reverendisimul Domn canonic Ioan Papiu s'a promovat de canonic custrode, — Rev. D. Alesandru Bene de canonic scolastec și Rev. D. Ioan Georgiu de canonic cancelar. Urăm vieță și sănătate celor promovați!

Invitare de prenumerațiune la opul *Predice* pre toate dominecele și sêrbătorile de preste an de de Dr. Elefterescu Doctor în Medicină și S. Teologie, Profesor. Vêdend adese-orî lipsa cea mult simțită mai cu osebite aici în România a unui op de cuvântări besericesci pentru toate dominecele și sêrbătorile de preste an; mi-am propus a umple acest gol mult sêmțit, punend la dispozițiunea Veneratului Cler român acest op de predice, acomodate pentru tîmpul și împrejurările secolului nostru. Opul se va estinde cam la 22—24 côle tipar, și va costa 1 fl. 50 cr. pentru Austro-Ungaria, ér' pentru România 4 lei. După apărerea opului Dni prenumerați vor fi avisați prin foile românesci, și acei Domni cari vor rêsponde prețul în tîmp de 30 zile dela avisare îl vor primi ședat franco, — la din contră cu ramburs-recomendat franco cu 30 cr. mai mult. Colectanții vor primi tot al 8-lea exemplar gratis. Rogăm pe Onor. Colectanți se binevoiască a rênapoia côlele de prenumerațiune cu orî ce succes până în 1-a Decemvre 1893. st. n. Dlui A. Todoran, proprietarul Tipografiei »Aurora« în Gherla (Szamosujvár). Transilvania.

Tênêrul poet „Petrea dela Cluj“ a pus în circulație o »Rogare« cătră On. Public român, din care se vede scopul seu de a eda o broșură de poesi sub

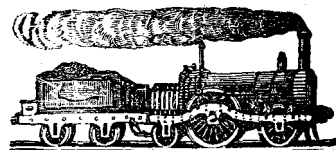
titlu »Dile negre«. Scopul edărei acestor poesi este cât se pôte de nobil. Autorul adecă nu pretinde nici un venit din munca sa ci tótă o preface în un fond, din carele cu tîmpul sê se redacteze o fôia pedagogică literară în sensul cerințelor moderne. — Prețul broșurei va fi 50 cr. (o corónă).

Nu putem decât se admirăm resignațiunea tênêrului scriitor care deși sêrac abđice de remunerațiunea ce i s'ar cădea după munca sa în interesul unei idei mărețe. — Fie-ne permis a apela și noi la spriginul publicului român, ca unii cari cunoscem valórea versurilor acestui tênêr și desinteresat scriitor.

Abonamentele și côlele de abonament sunt a se trimite Dlui: Petru Conda inv. în Ajton (Koložsmegye) până la 15 Nov. a. c.

Evangelia dela 1688 se va retipări prin Ministrul de culte și instrucțiune din România. Acesta Evangeliă va servi și ca carte de cetire la scólele normale de învățători și institutori și în seminări.

Santinela — o fôia — ce era se apară sub redacția Dlui I. V. Barcian — nu va apărea. Causa este aparițiunea fôiei cotidiene »Dreptatea« care precum scim din Nrul trecut va apărea la Timișóra.

Posta Redacțiunei.

Edda. — Am primit cu mulțemită. Comunicați Dlui editor strada și numarul casei unde se Ve espedeze fôia, pentru soc. Petru Maior.

D. V. B. Astă dată nu se pot publica.

Dacus. Va urma epistolă, până acum mi-a fost imposibil a-ți serie. — Salutări frătesci!

V. B. în A. Nu unui teolog de Roma dar' nici unui Cardinal de Roma — nu se re'tore manuserisele primite de redacțiuni!